

Lipsius ad librum XII *Annalium* Taciti. Vitam quoque sancti Thomæ Beketi archiepiscopi Cantuariensis composuit Joannes, sub eo notarii officio functus, ejus individuus comes, imo manus et oculus, cujus meritis tantum tribuebat, ut factus episcopus in omnibus chartis tunc temporis datis, non suis, sed sancti martyris meritis pontificalem ascriberet dignitatem. Inter plurimas quas ad eum

Petrus Blesensis scripsit epistolas legenda potissimum 70, ex qua intelligimus Joannem ita a carne et sanguine fuisse alienum, ut mallet externos ad beneficia promovere, quam nepotes, licet pauperes et honestos. In notis ad epistolam 22 ejusdem Petri Blesensis, qui Joannis fuerat discipulus, Gussenvillæus encomium fecit nostri Joannis, de cujus aliis operibus consulendi bibliographi.

NOTITIA LITTERARIA.

(FABRICIUS, *Bibliotheca med. et inf. Latinit.*, VI, 131.)

Joannes Petitus, sive Parvus (a) a patria Sarisberiensis, natus in provincia Angliæ Sarisberia, quæ ab imp. Severo (b) *Severia* etiam dicta, unde pro Sarisberiensis apud Lelandum cap. 176 appellatur idemque est *Joannes Severianus*; ad quem Petri Blesensis exstant Epistolæ, et ad quem Morsus Ravennatis scripsit librum de interpretatione Græcarum dictionum. De studiis ejus videndus Bulæus tom. II, *Hist. Academ. Paris.*, pag. 750 seq. Utriusque linguæ peritum et in optimorum scriptorum subactum lectione, ingenium et facundiam carmine conspicuum ac prosa, lucubrations ejus testantur. Auctoritatis, sive ut ipse appellat majestatis pontificiæ ac sacerdotalis propugnator acerrimus, et propterea a rege Angliæ pulsus in exsilium, idem vitia et abusus aularum et cleri atque ipsorum Pontificum et pulchre perspexit, et libere notavit, ipse familiaris archiepiscoporum Cantuariensium Theobaldi et Thomæ, et apud pontifices Eugenium III, Adrianum IV atque Alexandrum III. Gratosus, Carnotensis denique ab A. 1172 episcopus (c) interfuit concilio Lateranensi A. 1179, atque diem obiit An. 1182, successorum nactus Petrum Cellensem. (d) Ejus scripta :

Polycraticus sive *De nugis curialium et vestigiis philosophorum* libri VIII, ad Thomam tunc adhuc cancellarium Angliæ (e) postea ab A. 1162 ad A. 1171 archiepiscopum Cantuariensem. Opus varium jucundumque lectu, et in quo centone multos pannos purpuræ et fragmenta melioris ævi agnovit Lipsius ad Taciti XII, 63, quod perspicuum etiam ex indice scriptorum, quem pleniorum et accuratiorum dare est animus in nova editione Biblioth. Latinæ IV, 3. Ipse in epistola 80, ad Petrum Cellensem : *Edidi librum De Curialium nugis et vestigiis philosophorum, qui mihi a vestro placebit aut displicebit arbitrio. Incultus est, et ex edicto meo a*

Robis amicis desiderat emendari. Ad illustrem virum regis Anglorum cancellarium properabat, sed eum, nisi processus expedierit, cohibete. Garrulus enim est et qui vix amicum habebit in curia. Nollem tamen quod nos curialibus faceret inimicum. Precor ut eum incunctanter erudiatis, eumque expectanti amico remittite castigatum. Non equidem ut sur ille Cantuariensis Brito, de cujus manibus avelli non potuit antequam totus depingeretur, forte ut facillius possit argui hostium oculis ingerendus.

Prodierunt hi libri Paris. 1513, 4°; inde Lugd. Bat. 1595, 8°, et Paris. 1610, 8°, et emendatiorum, subjuncto Metalogico, Lugd. Bat. 1639, 8°, Amst. 1664, 8°, et una cum epistolis in *Bibl. Patrum* supplemento Coloniensi A. 1622, et in t. XXIII *Bibl. Patrum Lugd.* Antiqua versio Gallica fuit in *Bibl. Menarsiana*, pag. 35 : *Polycraticon des traces des philosophes, et des truffes et vanitez de ceux qui suivent les cours des princes.*

Eutheticum metricum quod vidisse se negat Labbeus, est comptum illud nutheticum elegiacum versuum 306 *Polycratico* præmissum, quod incipit :

Si mihi credideris, linguam cohibebis, etc.

et ad Thomam pertinet quem celebrat versu, 27 :

Quæsitus regni tibi cancellarius Angli, etc.

Neque aliud est carmen adversus barbariam quod Nigello Wireckero præter rem tribuerunt Balæus III, 50, et Pitseus p. 270, ut probe notatum Jac. Thomasio, *Diss. de Nigello*, §. 51 seq., qui etiam §. 56 recte notat a Pitseo p. 248 et 246 perperam distingui tanquam duo diversa Joannis Sarisberiensis scripta, *Eutheticum metricum*, et *Eutheticum in Polycraticum*. Non omittendum autem quod Andreas Rivinus Lipsiæ 1653, 8°, edidit duorum veterum Carnotensium episcoporum, Fulberti et Joannis de Sarisberia, scripta metrica, in quibus hoc carmen eutheticum exhibetur cum editoris notis, eique sub-

(a) Menagius pag. 239, ad Laertium. Apud eundem pag. 109 : *Joannes Sarisberiensis sive Jo. Parvus, lege Joannes Parvus.*

(b) Huc refer quod Joannes Sarisberiensis VIII, 19, *Polycratici*, pag. 647 : *In catalogo imperatorum ille, a quo genti meæ nomen est, Severus.*

(c) Valde exultat de illa electione Petrus Cellensis VII, 8, epist. ad Guilelmum Remensem archiep. Vide et Petri Blesensis epist. 114.

(d) Sanmarthani tom. II *Galliæ Christianæ*, pag. 491; Oudinus tom. II, pag. 1504.

(e) Albericus in Chronico ad A. 1157, pag. 329

jiectur carmen alterum, iidem elegiacum, versuum 200 *De membris conspirantibus* (a), quod incipit :

Concilium celebrant humani corporis artus.

Notam illam Menenii Agrippæ fabulam etiam pro-sario sermone exposuerat Sarisberiensis libro sexto *Polycratici*, cap. 24.

Metalogici libri iv, unde *Mythologicon* perperam effectum est apud Lelandum cap. 176, Baleum iii, 1, et Jo. Pitseum pag. 248, Continent autem apolo-giam libro primo quidem grammaticæ ac philo-logiæ, libro ii, iii et iv, logicæ peripateticæ contra nescio quem Cornificium suum, quem iv, 25, *Logicæ criminatorem, philosophantium scurræ* ap-pellat; cujusque etiam meminit in prologo *Polycratici*, pag. 5, *quoniam et ego meum Cornificium habeo et Lanuvium*. Prodiere hi libri Paris. 1610, 8°, separato volumine et subjecti *Polycratico* Lugd. 1659, 8°. Scripti sunt post *Polycraticum*, cujus meminit lib. i, cap. 4 et 10, etiam post. A. 1156 defunctum Adrianum IV, sed superstite adhuc Theobaldo archiepiscopo Cantuariensi, qui diem obiit an. 1161. Utrumque constat ex libri quarti capite ultimo.

Epistolæ CCCII quas ab A. 1155 ad 1180 scripsit, editæ primum e Papyrii Massonii bibliotheca, una cum vita Thomæ Cantuar., et nonnullis Gerberti sive Sylvestri II ac Stephani Tornacensis, Paris. 1614, 4°. Eadem sunt quas ad calcem *Poly-cratici* recuſas esse dixi, in *Bibliotheca Patrum* supplemento Coloniensi A. 1622, et in tomo XXIII editionis Lugdunensis. Pleræque etiam eadem ex illis XCIII quæ inter epistolas archiepiscopi Cantuariensis vulgatæ sunt a Christiano Lupo. Bruxell. 1682, 4°.

Interim ecce tibi infra indicem illarum quas dixi CCCII, quarum meliorem editionem promisit Steph. Baluzius (b) ex quibus etiam petiit epistolæ septem historicæ, 128, 159, 167, 195, 214, 234, 268, quas ex ms. regio Parisiensi emendatas exhibet Andreas du Chesne tom. IV *Rer. Francor.*, pag. 465 seq.

Vita S. Thomæ Cantuariensis archiep., edita Paris. 1614, 4°, una cum Sarisberiensis epistolis. Laudat Petrus Blesensis epistola 114, idem qui epist. 21 Sarisberiensem Thomæ vivo *oculum et manum* fuisse testatur. Ea usi Stephanus Langtonus in *Quadriologo* præmisso Thomæ Epistolis, et Guilelmus Stephanides in Thomæ Vita edita a Josepho Sparkio in *Scriptoribus Historiæ Anglicanæ* (c) Lond. 1725, fol.

Vita S. Anselmi Cantuariensis archiep. ex Ead-mero contracta in gratiam Thomæ, qui eam Alexandro III offerre, atque Anselmum sanctis ut ascri-

(a) Vide infra ad hujus voluminis calcem.

(b) Baluzius epist. ad Hieron. Ambrosium Langemantelium, data Paris. Kalend. Maj. 1686, et vulgata a W. E. Tentzelio an. 1692, *Dialogorum quatuordecim*, pag. 673 : *Post absolutam editionem Marcæ Hispanicæ, statim me accingam ad tomum secundum meæ Collectionis conciliorum, in quo multa quæque magni momenti dabuntur, quæ nupiam hactenus*

A beret commendatum volebat. Edidit cum præmisso 18 capitum indice Henricus Warthonus tom. II. *Angliæ sacræ*, pag. 151-176, subjuncta pag. 177. Alexandri III bulla de Anselmi canouizatione. Lond. 1691, fol.

Pænitentiale laudant Trithemius, cap. 394, Lelandus aliique, nondum quod sciam editum, quem-admodum nec lucem viderunt libellus *De malo exitu tyrannorum*, quem composuisse se testatur Sarisberiensis viii, 20, *Polycratici*. nec liber *De statu Romanæ curiæ. De mathematica duplici. De musica amoris. Speculum rationis. Speculum stultitiæ* ad Nigellum Wirekerum, carmine, et *super specula Nigelli: Ermoneuticon. Sermones*. Carmina diversi generis, atque in his *Entheticon De dogmate phi-losophorum* quod incipit :

Dogmata discutiens veterum,

ms. in bibl. Academix Cantabrig. *Objurgatorium cleri sive clericorum*, ex quo Flacius in *Catalogo testium veritatis*, Jo. Wolfius tom. I. *Lectio. memorabil.*, pag. 456, etc.

Commentarium in *Epistolas Pauli universas* memorant Baleus III, 1, et Pitseus, p. 249, atque editum Amst. 1646, 4°, notant Lipenius, Caveus, Oudinus, Jac. Longus: ego nunquam videre me memini. In *Epistolam ad Colossenses* est vulgatus Cantabrigiæ 1627, teste Guil. Crovæo. In Bibliotheca Morgenweegiana exstabat editus Cantabrigiæ in fol. et præferebat annum 1630.

C *Index eorum ad quos Joannis Sarisberiensis Epistolæ.*

Abbatissæ, epist. 150.

Abbatis electio 37.

Adæ abbati de Puescham, 207.

Adriano IV papæ, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 27, 28, 29, 30, 33, 41, Majestati apostolicæ 11, 15. Majestatis pro-voluti pedibus 14.

Ailfredo Wigorniensis episcopo, 23.

Alberto cardinali, 251.

Alberto et Theodino presbyteris cardinalibus, 292.

De electione Romani pontificis, Alexandri III, 59.

Alexandro III papæ, 36, 39, 40, 42, 53, 87, 88, 89, 100, 102, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 131, 132. Majestas vestra 193, 220, 300.

Alexandro papæ Bartholomæus Exoniensis et Rogerus Wigorniensis 291, 295, 297, 298. Odo, prior Cantuariensis et conventus. 296, 299.

Abbatu de Arrofla, 43.

in lucem prodierunt : interim efficiam ut Epistolæ Joannis Sarisberiensis, quas habemus ex editione Papyrii Massoni innumeris mendis conspurcatis, meliore luce donentur ope veterum exemplarium manuscriptorum, tum eorum quibus usus est idem Massonus, tum etiam aliorum.

(c) *Acta Erud.*, 1725, pag. 490.

- Attestatio, 35.
 Azni monacho, 257.
 Baldewino archidiacono 235. Exoniensi, 140, 236.
 Baldewino archidiacono Norverb. 219.
 Baldewino de Valle Darii, 266.
 Bartholomæo Exoniensi episcopo, 234, 268, 274, 275, 282, 289, 290. *Bartholomæus Exon. Alexandro pape* 291, 295, 297, 298.
 Magistro B. Ansidiamo Exoniensi, 90.
 Bosoni cancellario, 105.
 Bosoni presbytero cardinali, 501.
 Cancellario Angliæ, 78. Cancellario regis, 113.
 Domino Cantuariensi, 160, 166, 167, 176, 212, 217. *Infra, Thomæ quando Reginaldus fuit Romæ* 222.
 Cantuariensi Ecclesiæ, 283.
 Conventui Cantuariensis Ecclesiæ, 227, 272, 277. Subpriori, sacristæ et magistratibus Ecclesiæ Cantuar., 275. Vide supra, *Alexandro pape*.
 G. Prioribus S. Ecclesiæ Cantuariensis, 137.
 Cellensi abbati, 75, 76, 81, 82, 85, 96, 97, 115.
 S. Edmundi abbati, 135, 179. Hugoni, 256.
 Engelberto, priori de Valle S. Petri, 161, 162.
 Episcopis Anglorum, 65.
 Joannes Ernulfo, 112.
 Domino Exoniensi, 150, 159, 169, 177, 186, 229. *Supra, Bartholomæo*.
 O. de Faverenshem, 197, 242. Ubi est; *Magistro Osberio de Farensham*.
 Galtero Albaniensi episcopo, 230.
 Galtero Rolensi episcopo, 234.
 Magistro Gaufrido, 94. De sancto Edmundo, 134, 146. Gaufrido suo 259.
 Magistro Girardo, 173, 185, 191, 191, 213, 235.
 Girardo cellario Norwicensi, 253.
 Gratiano notario domini pape, 291.
 M. Gualtero de Insula, 187, 189.
 Guidoni Catalaunensi episcopo, 145.
 Guilelmo Britoni, 210, 238.
 Guilelmo de Dicera, 252.
 Guilelmo de Nordhalla, 245.
 Guilelmo Norwicensi episcopo 250.
 Guillelmo Papiensi, 225.
 Guilelmo Priori de Meriton, 260. Et fratribus universis, 261.
 Guilelmo Senonensi archiepiscopo, 287, 302.
 Guilelmo subpriori Cantuar., 275, 279, 284.
 Guilelmo subpriori, 191.
Henricus rex Angliæ, Bartholomæo Exoniensi episcopo, 289, 290.
 Dn. Henrico, electo Bajocensi, 148, 154, 201.
 Comiti Henrico, 172.
 Henrico Wintoniensi, 247.
 H. episcopo Dunelmensi, 25.
 Hubaldo, Ostiensi episcopo, 293.
- A** Hugoni Dunelmensi episc. 228.
 Hugoni abbati S. Edmundi, 256.
 Hugoni de Cant., 271.
 Magistro Hunfrido, 157.
 Ilgelberto. *Infra Simoni*.
 Joanni Pictaviensi episcopo, 232, 253, 270, 281, 286.
 M. Joanni Sarraceno, 184.
 Joanni Scor. et Joanni Paulo cardinali, 104.
 Joanni thesaurario Cantuariensi, 32.
 Joanni thesaurario Eboracensi, 54.
 Joanni priori Norwicensi, 251.
 Joanni de Tilebia, 262.
 Josselino, episcopo Sarisberiensis, 95.
 Magistro Laurentio, 216, 241.
- B** Matthæo præcentori Senonensi, 114.
 Abbati S. Medardi, 165.
 Priori Meritonæ. *Infra, Niutonæ*.
 Monachis de N., 92.
 Domino Morinensi episcopo, 152, 195.
 N. 26, 31, 33, 47, 50, 51, 56, 58, 60, 66, 67, 68, 69, 72, 73, 74, 77, 80, 83, 84, 86, 91.
 Magistro Nicolao, 147, 180.
 Nicolao vice comiti Essexiæ 263.
 Nicolao de Monte S. H. 156. Nicolao de Monte Rothomagensi. 188, 218.
 Suo Nicolao, 252.
 Nicolao de Sigillo, 156.
 Magistro Nigello, 255.
 Priori Niutonæ, 159, lege Meritonæ. Vide notas ad Petri Cellensis lib. VIII, epist. 3, et supra *Guilelmo*.
 Episcopo Norwicensi, 93, 128, 174. *Supra Guilelmo*.
Odo prior Cantuar. Alexandro pape, 296, 299.
 Magistro Odoni, 267.
 Petro abbati S. Remigli, 280, (eadem in Thomæ Cantuar: epistolis pag. 238, sed alla pag. 245.)
 Petro scriptori, 211, 264.
 Domino Pictaviensi, 165, 174, 182, 192, 214, 224. *Supra Joanni*.
 Ad populum pastore destitutum, 52.
 R. Constantiensi episcopo, 199.
- D** R. Abbati Persorensi, 208.
 Radulpho de Arundel, monacho Cantuariensi, 237.
 Radulpho de Bello Monte, 190.
 Magistro Radulpho Lexoviensi, 214.
 Radulpho priori Wigorniensis, 205.
 Radulpho de Wingram, 246.
 Magistro Rajmundo 175, 215. Pictaviensis Ecclesiæ cancellario, 183, 225.
 Regi Anglorum, 24, 44, 61, 62, 65, 64, 70.
 Reginaldo Saresberiensis archidiacono, 198.
 Abbas S. Remigli abbati S. Amandi, 149.
 De Richardi fratris electione in priorem Exoniensem, 79.
 Richardo archidiacono, 71. Magistro Richardo

episcopo, Constantiensi archidiacono, 202.
 Richardo cancellario, 105.
 R. fratri suo, 141, 155, 170.
 Richardo diacono Pictaviensi, 153.
 Richardo priori de Donnra, 239.
 Roberto filio Ægidie, 145, 153, 221, 236.
 Roberto decano Eboracensi, 288.
 Roberto archidiacono de Surr. 228, 249.
 Roberto vice archidiacono Cantuariensi, 240.
 Roberto de Limescia, 248.
 Roberto sacristæ, 276, 279.
 Magistro Rodulfo Nigro, 171, 173.
Rogerus archiepiscopus Eboracensis Hugoni Dunelmensi episcopo, Roberto decano et universo capitulo Eboracensi, 288.
Rogerus Wigorniensis Alexandro papa, 291.
 Rogero de Sidelberia, 142.
 Domino Saresberiensis 200. Supra *Josselino.*
 M. Simoni Lupello, 206.
 Simoni priori de Monte Dei et Ilgerberto de Valle S. Petri, 269.

A Magistro Sylvestro, thesaurario Lexoviensi, 203.
Theobaldi, Cantuariensis archiepiscopi testamentum, 57. Hoc edidit etiam ex Archivis Cantuariensis Ecclesiæ H. Warthonus præf. ad tom. II, Angliæ sacræ, pag. xi, atque inde Oudinus tom. II, pag. 1506.
 Theodino. Supra, *Alberto.*
 Thesaurario Remensi, 168.
 Thomæ Cantuariensi archiepiscopo, a Carnoto, 278.
Thomas Cantuariensis, regi Anglorum, 48, 49, 54.
 Thomæ præposito Cellensi, 116, 153.
 Turstino de Acolt., 255.
 B Magistro Vinifrido Boni, 200.
 Walcamo, Norwicensi archidiacono, 254.
 Waltero, Rofensi episcopo, 55.
 Abbatibus universæ Wauliæ, 45.
 Domino Wigorniensis, 204.
 Wintoniensi episcopo, 98, 99, 101.

J. A. GILES PRÆFATIO.

(Joannis Saresberiensis, postea episcopi Carnotensis, Opera omnia, nunc primum in unum collegit et cum codicibus mss. contulit J. A. Giles, Jur. civ. Doctor et collegii Corporis Christi Oxon. olim socius.—Oxonii et Londini, 1848, in-8°, 5 vol.)

Joannis Saresberiensis Opera nunquam antea in unum collecta sunt, nec huc usque in Anglia integre vel etiam partim typis mandata. Haud vulgari tamen eruditionis fama sæculo XII Joannes enituit et ejus scripta inter hujus sæculi et sequentis monumenta litteraria quibus tempus pepercit primum facile locum sibi vindicant.

Joannes, cognomento Saresberiensis, a genitili civitate forte sic dictus, anno circiter 1120 natus est; alicubi nempe innuit se anno 1133 juvenem adhuc fuisse (a). Ex alio loco (b), ubi seipsum Parvum vocat, nonnulli intulerunt verum ejus cognomen fuisse *Petit* (Small); sed ex verbis ambiguis vix hoc elici potest. Quod de Joannis vita compertum habemus non aliunde notum nisi ab ipso passim allatis. Cap. 10, libri II, *Metalogici* de suis studiis sic loquitur:

« Cum primum, adolescens admodum, studiorum causa migrassem in Gallias, anno altero postquam
 « illustris rex Anglorum Henricus, Leo justitiæ, rebus excessit humanis, contuli me ad Peripateticum
 « Palatinum, qui tunc in monte Sanctæ Genovefæ clarus doctor, et admirabilis omnibus præsidebat.
 « Ibi, ad pedes ejus, prima artis hujus rudimenta accepi, et pro modulo ingenio mei, quidquid excidebat
 « ab ore ejus, tota mentis aviditate excipiebam. Deinde, post discessum ejus, qui mihi præproperus visus
 « est, adhæsi magistro Alberico, qui inter cæteros opinatissimus dialecticus enitebat, et erat revera
 « nominalis sectæ acerrimus impugnator. Sic ferme toto biennio conversatus in Monte, artis hujus præ
 « ceptoribus usus sum Alberico, et magistro Roberto Meludensi; ut cognomine designetur, quod meruit
 « in scholarum regimine (natione siquidem Angligena est); quorum alter ad omnia scrupulosus, locum
 « quæstionis inveniebat ubique; ut, quamvis polita planities, offendiculo non careret, et ut sicut,
 « scirpus ei non esset enodis. Nam et ibi monstrabat, quid oporteat enodari. Alter autem, in respon
 « sione promptissimus, subterfugii causa propositum nunquam declinavit articulum, quin alteram con
 « traditionis partem eligeret, aut determinata multiplicitate sermonis, doceret unam non esse respon
 « sionem. Ille ergo in quæstionibus subtilis et multus; iste in responsionibus perspicax, brevis et com
 « modus. Quæ duo, pariter eis, si alicui omnium contigissent, parem utique disputatorem nostra ætate
 « non esset invenire. Ambo enim acuti erant ingenii et studii pervicacis; et, ut reor, magni præclarique
 « viri in physicis studiis enituisse, si de magno litterarum viterentur fundamento, si tantum institutis
 « sent vestigiis majorum, quantum suis applaudebant inventis. Hæc pro tempore, quo illis adhæsi. Nam
 « postea unus eorum profectus Bononiam, dedit quod docuerat siquidem et reversus dedocuit. An
 « melius, judicent qui eum ante et postea audierunt. Porro alter in divinis proficiens litteris, etiam emi
 « nentioris philosophiæ, et celebrioris nominis assecutus est gloriam.

« Apud hos, toto exercitatus biennio, sic locis assignandis assuevi, et regulis, et aliis rudimentorum
 « elementis, quibus pueriles animi imbuuntur, et in quibus præfati doctores potentissimi erant, et expe
 « ditissimi, ut hæc omnia mihi viderer nosse tanquam unguis digitosque meos. Hoc enim plane didice-

(a) Vide *Polycratici* lib. II, cap. 10, initio.

(b) *Epist.* 202, initio: « Sed quantum est hoc quod me totum, id est hominem Parvum nomine, facultate minorum, minimum merito, » etc.